

Καταναλωτής και Περιβάλλον της Αγοράς – Μια προσέγγιση από την πλευρά της Οικονομικής Επιστήμης

Η θεωρία των επιλογών του καταναλωτή

Το υπόδειγμα που περιγράφει τον καταναλωτή και το περιβάλλον της αγοράς αποτελείται από τέσσερα στοιχεία:

1. Το εισόδημα του καταναλωτή
2. Η τιμή στην οποία μπορούν να αγοραστούν τα αγαθά
3. Οι προτιμήσεις των καταναλωτών, σύμφωνα με τις οποίες διάφοροι συνδυασμοί αγαθών κατατάσσονται ανάλογα με την ικανοποίηση που προσφέρουν
4. Η υπόθεση συμπεριφοράς σύμφωνα με την οποία οι καταναλωτές κάνουν ό,τι καλύτερο μπορούν για τον εαυτό τους. Από τους δυνατούς συνδυασμούς κατανάλωσης, ο καταναλωτής επιλέγει το συνδυασμό που μεγιστοποιεί την ικανοποίησή του.

Ας μιλήσουμε για τα παραπάνω στοιχεία λίγο πιο αναλυτικά:

Ο εισοδηματικός περιορισμός

Τα στοιχεία (1) και (2) του υποδείγματος ορίζουν τον εισοδηματικό περιορισμό του καταναλωτή. Ο εισοδηματικός περιορισμός δείχνει τους διαφορετικούς συνδυασμούς αγαθών που μπορεί να αγοράσει ο καταναλωτής. Το ποιοι συνδυασμοί είναι δυνατοί ή μπορούν να αγοραστούν εξαρτάται από δύο παράγοντες: το εισόδημα του καταναλωτή και τις τιμές των διαφόρων αγαθών.

Ας εξετάσουμε την περίπτωση ενός φοιτητή που έχει εβδομαδιαίο εισόδημα 50 ευρώ που μπορεί να δαπανηθεί για γεύματα και κινηματογράφο. Κάθε γεύμα κοστίζει 5 ευρώ και το εισιτήριο του κινηματογράφου 10 ευρώ. Τι συνδυασμό γευμάτων και κινηματογράφου μπορεί να επιλέξει ο συγκεκριμένος φοιτητής; Αν δεν πάει καθόλου κινηματογράφο μπορεί να δαπανήσει 50 ευρώ σε 10 γεύματα των 5 ευρώ το καθένα. Αν δε γευματίσει καθόλου μπορεί να αγοράσει 5 εισιτήρια του κινηματογράφου 5 ευρώ το καθένα. Μεταξύ αυτών των δύο άκρων υπάρχει μια σειρά συνδυασμών γευμάτων και κινηματογράφου που κοστίζουν ακριβώς 50 ευρώ. Οι συνδυασμοί αυτοί ορίζουν τον εισοδηματικό περιορισμό.

Η γραμμή εισοδήματος

Ο εισοδηματικός περιορισμός μπορεί να αποτυπωθεί ως γραμμή εισοδήματος. Η γραμμή εισοδήματος δείχνει ξανά τους μέγιστους συνδυασμούς γευμάτων και εισιτηρίων που μπορεί να αγοράσει ο φοιτητής με το διαθέσιμο εισόδημα του.

Προτιμήσεις των καταναλωτών

Η γραμμή εισοδήματος συνοψίζει τις συνθήκες της αγοράς (εισόδημα και τιμές) που αντιμετωπίζει ο καταναλωτής. Ας δούμε τώρα τις προτιμήσεις των καταναλωτών. Κάνουμε τρεις υποθέσεις που είναι μάλλον λογικές. Πρώτον ο καταναλωτής μπορεί να κατατάξει διαφορετικούς συνδυασμούς αγαθών ανάλογα με την ικανοποίηση ή τη χρησιμότητα που αντλεί από αυτούς τους συνδυασμούς. Δεν είναι αναγκαίο να εκφράσει ποσοτικά αυτή την χρησιμότητα, για παράδειγμα να

αποφασίσει ότι από ένα συνδυασμό αντλεί διπλάσια χρησιμότητα από ότι από ένα άλλον. Το μόνο που επιζητούμε είναι να αποφασίσει ο καταναλωτής ότι ένας συνδυασμός είναι καλύτερος ή χειρότερος ή εξίσου καλός με έναν άλλον. Δεύτερον υποθέτουμε ότι ο καταναλωτής προτιμά τη μεγαλύτερη από τη μικρότερη ποσότητα. Οι οικονομολόγοι πιστεύουν ότι η κοινή λογική που είναι πολύ ισχυρή χαρακτηρίζει τις προτιμήσεις των καταναλωτών. Μπορεί να αποτελέσει μια γενική αρχή για την τρίτη υπόθεση που χρειαζόμαστε. Η υπόθεση αυτή ονομάζεται υπόθεση του φθίνοντος οριακού λόγου υποκατάστασης. Οι προτιμήσεις των καταναλωτών παρουσιάζουν φθίνοντα οριακό λόγο υποκατάστασης όταν προκειμένου να διατηρηθεί σταθερή η χρησιμότητα θα πρέπει να θυσιαστούν φθίνουσες ποσότητες του ενός αγαθού για να αποκτηθούν διαδοχικά ίσες αυξήσεις της ποσότητας του άλλου αγαθού.

Καμπύλες αδιαφορίας

Οι καμπύλες αδιαφορίας αντανakλούν την αρχή του φθίνοντος οριακού λόγου υποκατάστασης. Η κλίση τους γίνεται πιο οριζόντια καθώς κινούμαστε επάνω και δεξιά. Για να διατηρήσουν τη χρησιμότητά τους οι καταναλωτές θυσιάζουν όλο και μικρότερες ποσότητες του ενός αγαθού για να αποκτήσουν διαδοχικές μοναδιαίες αυξήσεις της ποσότητας του άλλου.

Μεγιστοποίηση της χρησιμότητας

Οι καταναλωτές μεγιστοποιούν τη χρησιμότητα τους, επιλεγούν το συνδυασμό κατανάλωσης στον οποίο η υψηλότερη δυνατή καμπύλη αδιαφορίας εφάπτεται της γραμμής του εισοδήματος. Στο σημείο αυτό, η σχέση αντίστροφης αναλογίας των δύο αγαθών που ορίζει η αγορά, δηλαδή η κλίση της γραμμής εισοδήματος, συμπίπτει με τη σχέση της αντίστροφης αναλογίας μεταξύ των δύο αγαθών που ορίζει η καμπύλη αδιαφορίας, δηλαδή με την κλίση της καμπύλης αδιαφορίας.

Αύξηση εισοδήματος

Σε σταθερές τιμές η αύξηση εισοδήματος προκαλεί παράλληλη προς τα δεξιά μετατόπιση της γραμμής του εισοδήματος. Αν τα αγαθά είναι κανονικά, η ζητούμενη ποσότητα αυξάνεται.

Μεταβολή της τιμής ενός αγαθού

Η μεταβολή αυτή περιστρέφει τη γραμμή εισοδήματος γύρω από το σημείο στο οποίο η ζητούμενη ποσότητα του αγαθού αυτού είναι μηδέν. Η μεταβολή της τιμής προκαλεί το αποτέλεσμα υποκατάστασης και το εισοδηματικό αποτέλεσμα. Το αποτέλεσμα εισοδήματος που προκύπτει από την αύξηση της τομής, εκδηλώνεται με μείωση της ζητούμενης ποσότητας στην περίπτωση των κανονικών αγαθών. Το αποτέλεσμα υποκατάστασης, που προκαλείται από μόνο τις μεταβολές των σχετικών τιμών, οδηγεί τους καταναλωτές να υποκαταστήσουν τα αγαθών οποίων η σχετική τιμή αυξήθηκε, με άλλα.

Χρυσάφης Κωνσταντίνος

Μηχανικός Οικονομίας και Διοίκησης

Υποψήφιος Διδάκτωρ Πολιτικών Μηχανικών ΔΠΘ